

musik

BIBLIOTEKSNYTT



SVENSKA
MUSIKBIBLIOTEKS-
FÖRENINGEN



25:-

nr. 1
2016

KALENDARIUM 2016

Five Music Rights – två dagar om Allas rätt till musik, årsmöte och kursdagar i Borås och Göteborg 14–15 april 2016

IAML-kongress, Rom 3–8 juli 2016

IASA -konferens, Washington D.C., USA, 25–29 September 2016.
Konferensens tema: A World of Opportunity: Audiovisual Archives and the Digital Landscape. (IASA - International Association of Sound and Audiovisual Archives)
2016.iasa-web.org

Omslag: Staty av Per Brahe, läs mer på sidan 10. Baksida: Stämmor till Konungen av Gösta Nyström. Läs mer i nästa nummer! Foto Gunnel Jönsson.

INNEHÅLL

- | | | | |
|----|---|----|--|
| 3 | Ordföranden har ordet, Redaktörernas ruta | 14 | Okänt Händelstycke får sin premiär i Amsterdam |
| 4 | RISM i dåtid, nutid och framtid | 15 | Five Music Rights – Välkommen till årsmöte och kursdagar i Borås och Göteborg 14–15 april 2016 |
| 6 | IAML 65:e kongress 2016 | 15 | Summary in English |
| 6 | Nytt verk av Mozart och Salieri upptäckt i Prag | | |
| 7 | Eric Ericsons arkiv på Kungliga biblioteket | | |
| 10 | Sång och musik på Per Brahes Visingsö | | |
| 13 | Från spyflugor till kärrsångare | | |



Layout Sara Lind

MUSIK

BIBLIOTEKSNYTT

utges av Svenska musikbiblioteks-föreningen, svenska sektionen av IAML, International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres

ISSN 0283-104X

Redaktör och distr.: Tobias Danielsson
Musik- och teaterbiblioteket Box 16326
103 26 Stockholm

08-519 554 10 mbnytt@gmail.com

Prenumerationer inkl. medlemskap:
enskilda 300:-, institutioner 500:-, veteraner,
studerande, arbetslösa 150:-
Plusgiro 65 21 22-3

www.musikbiblioteksbloggen.blogspot.com

Kära kollegor

Aterigen dags för ett rykande färskt nummer av Musikbiblioteksnytt. Till det här numret av Musikbiblioteksnytt har vi nya redaktörer, det är Gunnel Jönsson och Tobias Danielsson som nu tar över efter Lena. Varmt välkomna Tobias och Gunnel!

För min del så blir detta min sista ordförandes ruta. Jag har nu varit ordförande i många år och det är dags att lämna över. Det har varit otroligt roligt och inspirerande att vara ordförande, det är verkligen något som jag kan rekommendera för alla. Under de år som jag har varit ordförande tycker jag att det har hänt en hel del på musikbiblioteksfronten. Naturligtvis både positivt och negativt. Det mest positiva med att få äran att vara med i styrelsen och få vara ordförande i Svenska musikbiblioteksforeningen är nog alla kontakter och alla vänner som jag har fått genom åren. För mig personligen har yrkesbanan ändrat bana från att arbeta som bibliotekarie på Ingesundshögskola till att nu vara enhetschef för bibliotek, barn- och ungdomskultur i Hagfors kommun. Det har varit nyttigt att se flera sidor av samma



Foto: Thony Liljemark, Värmlands Folkblad

mynt! För det är ju så det är, det finns många sidor av myntet musikbibliotek och det är det som vi hela tiden måste hålla i minnet.

I det här numret av Musikbiblioteksnytt berättar Christina Koch om Eric Ericsons arkiv på Kungliga biblioteket – en av veteranerna inom musikbiblioteksvärlden. I nästa nummer kommer en intervju med den blivande pensionären. För mig är Christina en av de första som jag träffade på mitt första möte som var

årsmötet 1999 och nu är det snart dags för årsmöte igen, det här året ses vi i Borås. Programmet för årsmötet och kursdagen är som vanligt mycket spännande, läs mer på sidan 15. Årsmötet är i Borås, med efterföljande kursdag i Göteborg. Jag hoppas att jag kommer att träffa många av er där.

Många varma hälsningar
Birgitta

Redaktörernas ruta

Kära läsare

Välkomna till 2016 – och ett nytt år med Musikbiblioteksnytt – önskar vi, de nya redaktörerna, Gunnel Jönsson och Tobias Danielsson. Vi ska försöka ta över från Lena Nettelbladt, som ju under 10 år gett oss många trevliga och fullmatade nummer. Vi hoppas fortsätta att bjuda på ett varierat utbud av artiklar, nyheter från när och fjärran och tips om nya böcker/noter. Givetvis är ni välkomna att komma med bidrag och tips från er verklighet runt

om i Sverige – mejla gärna till oss på mbnytt@gmail.com.

Årets första nummer erbjuder en artikel av Kia Hedell om RISM, registreringen av äldre handskrivna och tryckta noter, en bokpresentation samt en förkortad version av ett föredrag som Christina Koch höll med anledning av att Eric Ericsons arkiv hamnat på Kungliga biblioteket. Dessutom får vi lite boktips av Tobias.

Hoppas få se många av er på årsmötesdagarna i Borås/Göteborg 14–15 april!

Gunnel Jönsson & Tobias Danielsson

www.musikbiblioteksbloggen.blogspot.com
www.smbf.nu
musikbiblioteksforum@listserv.kb.se
www.facebook.com/ (Musikbiblioteksforeningen)

 Find us on
Facebook

RISM i dåtid, nutid och framtid

– En rapport från RISM:s svenska arbetsgrupp

||| Kia Hedell, Uppsala universitetsbibliotek



RISM:s svenska arbetsgrupp samlad vid det senaste arbetsgruppsmötet i november 2015. Från vänster till höger: Mattias Lundberg, Marina Demina, Kia Hedell, Lars Berglund och Maria Schildt. Foto Karin Eriksson.

Många har nog hört talas om de fyra R-projekten: RISM, RILM, RIPM och RIDIM. Alla handlar om katalogisering av musikrelaterat material av olika slag. För användare som intresserar sig för äldre tryckta och handskrivna noter är RISM-katalogen svår att undvara. Tänk att kunna söka efter originalnoter och få fram precis var i olika delar av världen de finns! Även för bibliotek med äldre musiksamlingar är RISM-katalogen oundgänglig, eftersom den ofta är huvudingången för musiker och musikforskare till samlingarna.

RISM-projektets 65-åriga historia

”Répertoire International des Sources Musicales (RISM) är ett internationellt samarbetsprojekt för inventering och katalogisering av musikkällor från före år 1800. RISM drivs som ett samarbete av de internationella organisationerna International Musicological Society och International Association of Music Libraries Archives and Documentation Centres. Den svenska arbetsgruppen är sedan 1954 baserad på Musik- och teaterbiblioteket.” (Wikipedia, med uppdaterat namn på MTB)

År 1949 framkastade International Musicological Society (IMS) idén om att påbörja en internationell inventering av musikaliskt källmaterial. Andra världskriget hade slutat några år dessförinnan, och det fanns säkert ett stort behov av att göra en lägesinventering av bestånden i bibliotek och andra offentliga institutioner runt om i världen. Året därpå, år 1950, bildades International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML). Vid IAML:s första kongress år 1951 beslöts det att man skulle realisera denna idé som ett samarbete mellan de båda organisationerna. Inventerings-

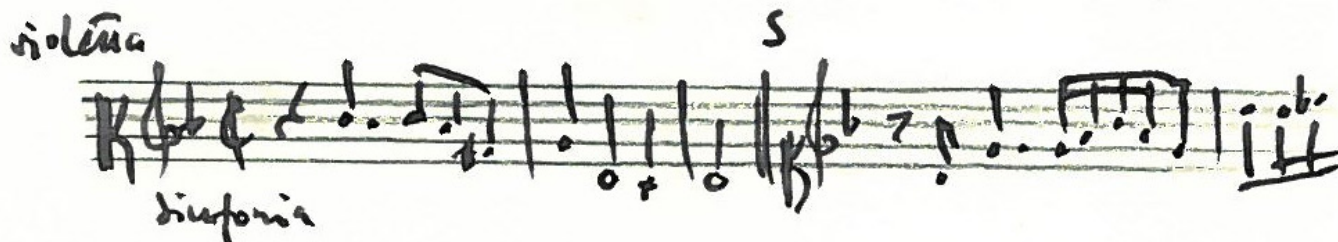
P f l e g e r Augustin

Vok.mus.
i hs. 31:2.

"Ad te Clamat Cor meum" / a 6 / Canto solo Con 5 instr:
/di / Augustin Pflieger. / 400.

Ms. vor 1690. [G. Düben].

6 fasc.: S, vl, violetta, vla da braccio I, II, bc.



Ett maskinskrivet RISM-kort från de stora katalogiseringsåren.

projektet fick namnet RISM. Det praktiska inventeringsarbetet skulle skötas av arbetsgrupper som stod under IAML:s nationella sektioner. Dessa skulle också sköta finansieringen. Centralredaktionen låg först i Paris men flyttades år 1962 till Kassel och senare till Frankfurt am Main. Med musikaliskt källmaterial menade man både noter, läroböcker och musikteoretisk litteratur. Inventeringen skulle, med vissa undantag, omfatta material från tiden före 1800 i offentliga institutioner, och endast kompletta verk skulle förtecknas.

Den svenska sektionen av IAML bildades år 1953. Ordförande var Gösta Morin och sekreterare var Cari Johansson, båda bibliotekarierna vid Musikaliska Akademiens Bibliotek (nuvarande Musik- och teaterbiblioteket, MTB) i Stockholm. Detta bibliotek fungerade som en central för det svenska RISM-arbetet. Inventeringsarbetet finansierades under några år på 1960-talet av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse och därefter av staten. En säkerställd finansiering borgade för att en noggrann inventering kunde göras av det svenska materialet. Man inventerade läget genom att skicka ut enkäter till alla svenska institutioner som kunde tänkas ha musikaliskt källmaterial från tiden före 1800. Nästa steg blev att noterna fraktades till MAB där de katalogiserades, med undantag för noterna

i Uppsala universitetsbibliotek (UUB) och Skara lands- och stiftsbibliotek som katalogiserades på plats. Man började först med nottrycken för att fortsätta med de musikteoretiska verken. Till sist tog man sig an musikhandskrifterna. Strax före 1977 avslutades det övergripande svenska katalogiseringsarbetet. Anna Lena Holm har lämnat en utförlig beskrivning av det jobb som gjordes under de första decennierna i artikeln "RISM i Sverige" i Svensk Tidskrift för Musikforskning år 1985.

RISM i Sverige under 1990- och 2000-talet

Efter de första "goda åren" har nykatalogiseringar och uppdateringar skötts av raritetsbibliotekarierna på Musik- och teaterbiblioteket som en del i sin tjänst.

“ “ Strax före 1977 avslutades det övergripande svenska katalogiseringsarbetet

Under senare år har också RISM-relaterade projekt bidragit till ny kunskap. I artikeln "The Swedish Working Group of RISM in relation to national and regional projects of archival research and music bibliography: Where to go from here?" nämner Mattias Lundberg flera

sådana projekt: Svensk koralregistrant (1983-), Jan Olof Rudéns Music in tablature (-1981), The Düben collection database catalogue project (1991-) och Levande musikarv (2011-). En knäckfråga för RISM-relaterade projekt är hur de knyter an till själva RISM-katalogen. Eftersträvansvärt är förstås att olika projektdatabaser och RISM-katalogen innehåller samma information. En annan knäckfråga gäller hanteringen av digitaliserat material. RISM:s centralredaktion länkar gärna till bilder från RISM-posterna, men det kan göras på olika sätt. Vissa bibliotek låter lägga in direktlänkar till bilderna medan andra lägger in länkar till databaser, där man i sin tur kommer åt digitaliserat material. Somliga bibliotek väljer att inte lägga in bildlänkar från RISM-posterna.

Under den senaste tiden har stora steg tagits av RISM-centralen i Frankfurt för att göra RISM-katalogen mer öppen och användarvänlig. Numera finns både musikhandskrifter och musiktryck, inte bara musikhandskrifter, i online-katalogen. Ganska ny är möjligheten att exportera data från RISM-databasen till nationella och lokala bibliotekssystem, vilket inte gick tidigare. RISM:s centralredaktion har sin finansiering säkrad under några år till. Hur arbetet fortsätter därefter är ännu ovisst.

RISM:s svenska arbetsgrupp

Vi kan verkligen vara tacksamma över det inventerings- och katalogiseringsarbete som gjordes under 1950-, 1960- och 1970-talen, då finansiella och personella resurser fanns tillgängliga. Men även under decennierna därefter har ny information kommit i dagen, inte minst tack vare de fristående men till sitt innehåll RISM-relaterade projekten. Nya upptäckter görs också hela tiden i redan katalogiserade källor. Det händer då och då att det kommer brev från personer som har gjort nya fynd eller som vill göra rättelser i befintliga RISM-poster. Det kan till exempel handla om att någon har lyckats identifiera en tonsättare bakom ett anonymt verk eller att någon vill ändra en datering. Det finns således ett ständigt behov av nykatalogisering samt uppdateringar av redan existerande RISM-poster.

“ Det finns ett ständigt behov av nykatalogisering

Den nuvarande svenska arbetsgruppen är sammansatt av både bibliotekari- och musikforskare. I dagsläget ingår Marina Demina, raritetsbibliotekarie vid MTB, Kia Hedell, musikbibliotekarie vid UUB, de båda professorerna Lars Berglund och Mattias Lundberg på Institutionen för musikvetenskap vid Uppsala universitet samt Maria Schildt, musikforskare vid samma institution, i arbetsgruppen. Åtminstone en gång i halvåret ses vi i arbetsgruppsmöten. Då diskuterar vi nykatalogiseringar och tar ställning till ärenden som gäller uppdatering av information. Det är viktigt att alla ändringsförslag kontrolleras noga innan ändringar görs i RISM-katalogen. RISM-posterna ska vara tillförlitliga och informationen i RISM-katalogen får ett stort internationellt genomslag. Den svenska arbetsgruppens huvudsakliga uppgift är därför att kvalitetssäkra den information som finns i RISM-katalogen. Dessutom bevakar vi vad som

händer vid RISM-centralen i Frankfurt. Lägesrapporter därifrån ges inte minst under de årliga IAML-konferenserna, då RISM brukar hålla i flera sessioner och delta aktivt på andra sätt. En tredje uppgift är att fungera som en länk mellan det enskilda biblioteket och RISM:s centralredaktion. Mellan mötena sköter MTB och UUB kontakterna med RISM-centralen och gör de ändringar i RISM-katalogen som arbetsgruppen har beslutat om. Det är viktigt att RISM-katalogen hålls vid liv och att informationen om de svenska källorna underhålls, även om arbetet i arbetsgruppen bedrivs betydligt mer lågintensivt idag än under uppstartsåren. Ni är alltid välkomna att höra av er till den svenska arbetsgruppen med frågor, uppdatering av information eller annat som rör RISM-katalogen.

RISM-katalogen når du via RISM:s hemsida www.rism.info

Kontaktuppgifter till den svenska arbetsgruppen finns också på RISM:s hemsida under "Working groups" www.rism.info/en/international/working-group-overview.html

Referenser:

Holm, Anna Lena: "RISM i Sverige", Svensk tidskrift för musikforskning 1985. Kan nås via Svenska samfundet för musikforskning, musikforskning.se

Lundberg, Mattias: "The Swedish Working Group of RISM in relation to national and regional projects of archival research and music bibliography: Where to go from here?", Music Documentation in Libraries, Scholarship and Practice, Frankfurt: Zentralredaktion RISM, 2012. Kan nås via DiVA, uu.diva-portal.org

Wikipedia, "Répertoire International des Sources Musicales" (besökt 2016-02-29) sv.wikipedia.org/wiki

IAML 65:e kongress 2016

Italienska IAML och Accademia Nazionale di Santa Cecilia: multimedia biblioteket bjuder nu in till den 65:e kongressen för IAML 2016 mellan den 3:e och 8:e juli. Det är första gången som IAML har en kongress i Rom. Platsen för kongressen är Auditorium Parco della Musica, ett av de mest aktiva centrerna för musik i Rom.

Alla som är intresserade av musik, samlingar, biblioteksfrågor inklusive populär- och folkmusik från alla tider inbjudes att anmäla sig. Särskilt fokus kommer att ligga på italienska musikbibliotek, specialsamlingar och musikförlag.

www.iaml2016.org

Nytt verk av Mozart och Salieri upptäckt i Prag

I februari framfördes ett tidigare okänt verk som tillskrivs Wolfgang Amadeus Mozart, Antonio Salieri och en tonsättare vid namn Cornetti. Det är en fyra minuter lång kantat, skriven 1785, som hittades i Musikmuseet i Prag i november 2015. Noterna kom till museet omkring 1950, men att det var ett verk av Mozart upptäcktes ganska nyligen. Den tyske tonsättare och musikforskare, Timo Jouko Herrmann, hittade verket när han surfade i museets databas. Det var också han som framförde verket på cembalo vid en pressvisning i februari. Titeln är "Per la Ricuperata Salute di Ofelia".

www.bbc.com/news

Eric Ericsons arkiv på Kungliga biblioteket

||| Christina Koch, Kungliga biblioteket (t.o.m mitten av april 2016)

Vi blev stolta och glada över att Eric Ericson valde att skänka materialet från sin livsgärning inom musiken till Kungliga biblioteket.

Vi högtidlighöll detta med en liten ceremoni och en utställning om Eric Ericson i augusti 2011, då jag hade uppordnat och förtecknat arkivet. Eric hedrade oss med sin närvaro, och det kom att bli en magisk eftermiddag. Delar av Orphei Drängar och OD-veteraner och Kammarkören framträdde under ledning av Cecilia Rydinger Alin och Gustaf Sjökvist. Höjdpunkten var när Eric själv ledde OD i Kristallen den fina.

Arbetet med Eric Ericsons arkiv började hösten 2010 när min dåvarande

“ Hela Eric Ericsons yrkesverksamma liv finns dokumenterat i samlingen, från tidigt 40-tal till en bit in på 2000-talet.

chef Ingrid Svensson, jag och Ingela Utterström från Avdelningen för audiovisuella medier (AVM), före detta Statens ljud- och bildarkiv, besökte Eric och hans fru Monica på Armfeltsgatan i Stockholm för att hämta det som skulle



Christina Koch i handskriftsarkivet på Kungliga biblioteket. Foto Gunnel Jönsson

bli Eric Ericsons arkiv. Det var många flyttlådor med pärmar, papper, skivinspelningar, kassetter och annat som vi packade den dagen. Sedan delade vi upp materialet mellan oss. Det mesta materialet var i pappersform och gick till handskriftsenheten på Kungl. biblioteket i Humlegården, men 11 lådor med inspelningar, LP- och CD-skivor, kassetter, DAT- och VHS-band och annat togs om hand av KB Audiovisuella Medier och placerades i arkivet på Karlavägen 100 i Garnisonen. Eric hade själv kategoriserat och grupperat på ett för honom logiskt sätt, och den principen följde jag i görligaste mån.

Hela Eric Ericsons yrkesverksamma liv finns dokumenterat i samlingen, från tidigt 40-tal till en bit in på 2000-talet. Ja, delar av materialet är betydligt äldre än så, eftersom det också ingår tidiga fotografier och brev till och från hans föräldrar och mor- och farföräldrar.

Samlingen är ungefär 15 hyllmeter som är samlade i 251 kapslar, och den har fått accessionsnummer 2010/61.

Brevsamlingar

I Eric Ericsons arkiv består de första 28 kapslarna av brev, först brev till och sedan brev från honom. Han valde själv att sortera dem i två olika sviter, en privat och en mer professionell. Jag behöll den åtskillnaden, även om jag märkte att det privata och det professionella ofta gick ihop i hans korrespondens. Att sammanföra sviterna hade tagit för lång tid.

Det brukliga är att man sorterar breven alfabetiskt efter avsändare och mottagare, men så hade inte Eric gjort: han hade sorterat dem kronologiskt efter datum. Den principen var jag tvungen att behålla, också det på grund av tidsbrist. Det gör att man inte omedelbart kan söka efter en person alfabetiskt utan måste bläddra årtalsvis. Som en kompensation har jag angivit en stor mängd personer, som på olika sätt har verkat viktiga i sammanhanget i ett anmärkningsfält och också gjort dem sökbara i en fritextsökning, när man söker i arkivförteckningen.

Breven kunde innehålla bilagor som noter, konferensprogram, inbjudningar och pressklipp, och sådant har jag låtit ligga kvar. Är man intresserad av att läsa brev till och från kända personer med musikanknytning kan man hitta många i brevsamlingen, till exempel Karl Birger Blomdahl, Sten Broman, Knut Nystedt, Gunnar Thyrestam, Danny Kaye, Povel Ramel, Nicolai Gedda, Hilding Rosenberg, Owe Thörnqvist, Lena Nyman, Alice Babs, Eskil Hemberg, Veljo Tormis, Augustin Mannerheim, Sven-Erik Bäck, Sergiu Celibidache, Tage Danielsson med flera...

Privat material och offentliga föredrag

Efter breven följer planeringskalendrar och adress- och telefonböcker i arkivet. De böckerna är värda att nämnas, eftersom de på ett påtagligt sätt bär vittnesbörd om Eric's oerhörda arbetskapacitet. Böckerna är helt fulltecknade med möten och olika engagemang i

“ “ Man kan mycket väl förstå att Eric vid något tillfälle, när han konsulterade sin proppfulla kalender lär ha sagt: ”Oj då, så fullt, jag får nog skaffa en kalender till!”

form av konserter och föreläsningar. Man kan mycket väl förstå att Eric vid något tillfälle, när han konsulterade sin proppfulla kalender lär ha sagt: ”Oj då, så fullt, jag får nog skaffa en kalender till!”

Nästa kategori är Föredrag och tal. Där ingår bland annat ett manuskript till ett radioföredrag från 1950, ett minnestal över Norman Luboff och en del andra manuskript och utkast till föredrag.

Efter det kommer intervjuer med Eric Ericson och artiklar av honom, gjorda av bland andra journalisten Oscar Hedlund och radioproducenten Jan Lennart Höglund.

Priser och utmärkelser samt tacktal av Eric Ericson har blivit en egen rubrik och kommer sen. Det är en lång rad utmärkelser och hyllningar som han har fått ta emot genom åren. Jag har lagt in dem i ett anmärkningsfält, och de är sökbara i fritextsökning.

Eric Ericsons körer

Sen är det dags för de olika arkiven i Eric Ericsons samling. Där ingår fyra arkiv: Kammarkörens, Radiokörens, Musikhögskolans kammarkörs och Orphei Drängars. I arkiven finns medlemsförteckningar, tjänstgöringslistor, noter med anteckningar, korrespondens, turnéarkiv, recensioner från konserter och programblad – och en del annat.

Bara OD:s arkiv består av 11 kapslar, och där förekommer också några beställningsverk för kören. En stor mängd dirigentpartitur, som Eric Ericson har använt vid OD:s konserter med hans egna anteckningar finns där.

Eric Ericson var även kantor och körledare vid S:t Jacobs kyrka i Stockholm, och en pärm innehåller material från åren 1959 till 1970 och rör körverksamhet och annat.

Engagemang och andra uppdrag

Nästa kategori i arkivet har rubriken Engagemang. Inom den rubriken rymms arbetet med Trollflöjten, som sändes i TV 2 med Ingmar Bergman som regissör och Eric Ericson som dirigent. Där hittar man brev, anteckningar, rollistor, provsjungningar, repetitionsscheman och annat.

Eric har själv gjort uppdelningen i Engagemang: inland och Engagemang: utland, den uppdelningen har jag behållit. Engagemangen är sorterade kronologiskt efter årtal. Det finns också två kapslar som han kallat ”Avböjda eller uppskjutna engagemang”.

Två stora kategorier kommer sedan, Gästdirigentuppdrag och Dirigentkurser och föreläsningar. Det fyller 27 kapslar. Gästdirigentuppdragen sträcker

sig från 1968 till 2007, och en mängd olika länder finns representerade men också många orter inom Sverige. Alla uppdrag syns i en anmärkning och är sökbara. Här ingår förteckningar över genomförda konserter, korrespondens och olika listor. I Dirigentkurser och föreläsningar/Masterclass finner man bland annat övningsexempel, repetitionsmetodik, uppvärmningsövningar, tonsättaranalyser och annat arbetsmaterial till kurser. Eric Ericson höll dessa kurser såväl utomlands som inom Sverige. Flera kapslar består av overheadbilder med körverk som har använts vid föreläsningarna.

En kapsel har titeln Eric Ericsons stiftelse/Stiftelsen Svenskt Körcentrum, ”Gustavsbergs-projektet”.

Tryckta partiturer och klaverutdrag

Nästa samlingsrubrik i arkivet består av 27 kapslar och har rubriken Tryckta partiturer och klaverutdrag med Eric Ericsons anteckningar. Där ingår en stor mängd tonsättningar. De är sorterade alfabetiskt efter tonsättare. Jag har ansett att innehållet är värdefullt, eftersom de innehåller viktig information om tolkning, frasering och annat, och därför har jag angett alla titlar i en anmärkning och de är också sökbara i fritextsökning.

Sedan följer tre kapslar med tryckta partiturer och klaverutdrag med dedikationer från tonsättarna till Eric Ericson, och Choral music perspectives : dedicated to Eric Ericson. Redaktörer är Lennart Reimers och Bo Wallner. Även dessa personer går att söka.

Övrigt material rörande Eric Ericson

Därefter kommer en avdelning med rubriken Ekonomiska och juridiska handlingar. Där finns bland annat deklareringshandlingar, kvitton, avtal, noteringshäften och pass.

Nästa kategori är Pressklipp, och dit hör också program, recensioner och annat. Trots att det bara rör sig om tre kapslar är det en stor tidsrymd det

handlar om: från 1936 till 2006!

Sedan följer Handlingar från Eric Ericsons barndom och uppväxt. Där finns mycket roligt och intressant material: En faktura gällande födelseannonsern i Tidningen Svenska Sändebudet 1918 – dock inte själva födelseannonsern, tyvärr. Tidiga brev från Eric Ericson finns, bland annat ett till föräldrarna skrivet 1928, när han var 10 år. Här hittar man tidiga brev mellan medlem-

“ Eric har själv gjort uppdelningen i Engagemang: inland och Engagemang: utland, den uppdelningen har jag behållit.

mar av familjen Eriksson (ja, de stavade efternamnet så) från 1887 till 1963 och odaterade, diverse notiser, almanackor, dagböcker, skissböcker och annat. Eric Ericsons far var frikyrkopastor, och hans anteckningsböcker med predikningar ingår i denna svit. Juridiska handlingar rörande äldre släktingar, bouppteckningar, kontrakt och annat ingår också.

Övriga noter och publikationer

Så lämnar vi det som egentligen har med Eric Ericson själv att göra, för sedan följer en stor mängd musiktryck, 49 kapslar med noter utan anteckningar. De är uppordnade så att det finns en svit med svenska tonsättare, och en svit som är sorterade alfabetiskt efter länder.

Sedan kommer en avdelning kallad Svensk körhistoria och därefter Internationell och svensk körhistoria. I båda avdelningarna ingår artiklar, uppsatser och tryckta publikationer som handlar om Eric Ericson.

Nästa rubrik är Broschyrer och program från körfestivaler.

Fotografier

Näst sist bland kategorierna i arkivet

finns Fotografier. De ligger i fyra kapslar, och här finner man dels foton med anknytning till Eric Ericsons yrkesverksamma liv, dels tidiga fotografier från hans barndom föreställande honom själv med lillebror Olle, föräldrar och äldre släktingar. Av någon anledning finns också ett fotografi daterat 1925 föreställande Stockholms Student-sångare på trappan till City Hall i New York.

Diverse material

Verkförteckningar och förlagskataloger och Bruksanvisningar finns också samlade.

Sist i Eric Ericsons arkiv – och i alla arkiv – finns Diverse, det som inte passar in någon annanstans och som därför blir över på slutet. Det är ofta där man kan hitta de mest spännande sakerna i ett arkiv. I Eric Ericsons fall betyder det att här bland annat finns sådant som uttalsanvisningar för sångtexter på diverse språk, Tage Danielssons tal till våren den 30 april 1955 i Uppsala, minnesord över Tage Danielsson den 24 oktober 1985 och en plånbok som har tillhört ”Pastor Gust. Eriksson”.

Allra sist ligger Pressklipp och recensioner som inte rör Eric eller hans körer men som han ändå har sparat.

Så är Eric Ericsons arkiv uppordnat. Allt är inlagt i Ediffah, databasen över personarkiv och handskrifter, och därmed är hans arkiv sökbart på nätet. Ingenting av materialet är digitaliserat, och det är inte troligt att det kommer att bli det heller, men i databasen har man möjlighet att se vad de olika kapslarna innehåller och kan på så sätt beställa fram det man är intresserad av för att se på det i Specialläsesalen på Kungl. biblioteket.

Adressen är www.ediffah.org

Man skriver bara in Eric Ericson i sökrutan, så kommer man in i hans arkiv.

Sång och musik på Per Brahes Visingsö

||| Jan Olof Rudén, pensionerad musikkforskare och bibliotekarie, 1974–2002 vid Svensk Musik

En ny bok om Per Brahe kompletterar bilden av högadelns musikliv.

Äldre litteratur om musiken under stormaktstiden

Redan Tobias Norlind var vid behandlingen av musiken i Sverige under stormaktstiden på det klara med att en ny kulturfaktor tydligare framträdde, nämligen adelsmannen (Från Tyska kyrkans glansdagar II, 99 ff.) Han beskriver där hur Per Brahe d.y., Axel Oxenstierna, Claes Ekeblad, Erik Dahlberg, Jacob och Magnus Gabriel De la Gardie lärde sig spela tidens modeinstrument, luta och gitarr. Att de också genom deltagande i 30-åriga kriget blev inspirerade att skaffa egna trumpetare och taffelmusikanter vittnar uppgifter i litteraturen om. Per Brahes kapell omfattade ”12–14 musikanter, 4 trumpetare, 4 läredrängar och 1 pukslagare” (s. 100) och tillväxten av Magnus Gabriel De la Gardies kapell beskrivs s. 101. I Från Tyska kyrkans glansdagar III, 44ff. återkommer han till dessa två kapell och noterar att Per Brahe även hade glädje av skolans vokaler

och instrumentalresurser. De la Gardies växande kapell under 1660- och 70-talen beskrivs närmare. Erik Kjellberg har utökat kunskapen om Magnus Gabriel De la Gardies kapell men bara i förbigående nämnt Per Brahes kapell.

Norlind har hittat uppgiften i UUB Topographica, s. 612–13. I Wilhelm Bergs bok ”Visingsö jemte anteckningar om Visingsborgs grevskap” (1885) s. 82 hänvisas till ett manuskript från 1664. På båda ställena lyder citatet:

Enkannerligen är ock then ståtliga musicen till nembna aff allehanda instrumenter, och thertill medh Trumpeter och Herpukor till 12 a 14 personer aff musicanter och 4 trumpetare med 4 läredrängiar sampt een Pukeslagare.

Musikanterna uppgick enligt citatet till 12–14. Därtill kom 4 trumpetare med 4 gesäller och en pukslagare. Antalet musiker och trumpetare motsvarar inte riktigt situationen 1664 men väl omkring 1674, då Per Brahes hovkapell och trumpetarkår hade nått denna styrka. Vägen dit var en stegvis utveckling.

Per Brahe och Visingsborgs historia

Inventeringen av Per Brahes räkenskaper och andra handlingar rörande grevskapet Visingsborg som jag gjort med musikhistoriska ögon, har resulterat i att nytt ljus kastas över grevskapet inte bara ur musikalisk utan också ur kulturhistorisk, lokalhistorisk och personhistorisk synvinkel. Resultatet av de insamlade uppgifterna är ca 50 biografier av musiker som längre eller kortare tid stod i Per Brahes tjänst. Tidsperioden är från det han ärvde grevskapet 1633 till hans död 1680 och så länge musikerna överlevde honom. Ur musikerbiografierna kan man utläsa de olika musikergruppernas tjänstgöringsperioder och löneläge och mycket annat.

Per Brahes olika uppdrag tillät honom inte att personligen uppehålla sig längre tider i sitt grevskap men över jul och nyår strävade han att vistas på Visingsborgs slott. Som riksråd och riksdrottsvistades han i Stockholm med sitt hov, från 1654 i ett eget hus på Helgeandsholmen och allt oftare i det slott han byggde i Bogesund nära Vaxholm.

Trots det fanns grevskapet alltid i hans tankar. Det förväntades av en adelsman i hans ställning att konsumera lyx och bygga stort och mycket inte minst för att kunna visa upp ett praktfullt Sverige som genom 30-åriga kriget höll på att bli en stormakt. I korrespondens med befälningshavanden i grevskapet gav greven order om fullbordandet av slottskyrkan ("Brahekyrkan"), av slottet Visingsborg, av lustslottet Brahehus, av Östanå och Västanå och huset i Göteborg. Befälningshavanden inhämtade alltid Per Brahes beslut och ofta finner man grevens karakteristiska namnteckning på verifikationer för utbetalningar av löner, för olika tjänster och inköp och för gratifikationer.

Musikanterna i adelns tjänst

Till alla yttre attribut som slott med torn och tinnar, tavlor, fina rustningar och vapen, hästar, karosser och båtar, fina kläder och fina manér hörde också musiken som tecken på prakt och makt, magnificens och ära. De svenska adelsmännen hade genom egna studieresor och genom deltagandet i 30-åriga kriget blivit bekanta med högsta modet på alla områden i Tyskromerska riket, i Italien, Frankrike och England. Även på musikens område var det furstarna runt Östersjön som blev

“ Även på musikens område var det furstarna runt Östersjön som blev mönsterbildande

mönsterbildande. Därför finns stora överensstämmelser med hur musiken organiserades i Visingsborgs grevskap. Trumpetarkår och taffelmusikanter utgjorde kärnan. I slottskyrkan (Brahekyrkan) svarade djäkarna och organisten för musiken vid högmässan.

Trumpetarkåren bestod av trumpetare och pukslagare (från 1641 då Per Brahe blev riksdrots). De hade sin första tjänstgöring i Stockholm där de fick livré, skodon och instrument. Deras uppgift var att tillsammans med pukslagaren i



Jan Olof Rudén

PER BRAHE DEN YNGRES HOVKAPELL

Musiken i Visingsborgs grevskap

krig leda ryttarna genom inlärd hemliga signaler, i fred spela fanfarer och svara för "stor solennitet" i processioner tillsammans med kanonsalut, blåsa till måltid, spela touche när välgångsskålar utbringades, svara för hovceremonielet. De var dessutom kurirer, härolder, förridare och eskort eftersom de var beridna. Från 1660-talet skedde reguljär utbildning av trumpetardrängar.

Musikanternas viktigaste uppgift var att spela taffelmusik vid måltiderna. På Visingsborgs slott satt de på golvet mellan borden. De spelade efter noter. På slottet fanns 1651 en spinett och en bärbar orgel, den s.k. Bjurumsorgeln, som sedermera överfördes till kyrkan och på vindlande vägar så småningom hamnade på vinden i Bjurums herrgård

och nu i restaurerat skick finns deponerad på Artisten i Göteborg. Det är det enda instrument som finns bevarat från grevskapet. Till en början var det en lösligt sammansatt ensemble med slottets/slottskyrkans organist i centrum. Omkring 1660 anställdes fyra bröder Grötter från Göteborg. De var stadsmusikanter: en spelade dulcian, en annan orgel, den tredje violin och den fjärde blev med tiden hovtrumpetare i Köpenhamn. Från den tiden fanns en reglerad utbildningsgång för musikantdrängar med Hans Görgen Grötter som lärare. Dulcianspelaren Claes Grötter var kapellmästare och dessutom krögare i Ösjöfors. Det är belagt att de spelade på bröllop utom grevskapet men även inom grevskapet fanns behov av dansmusik vid bröllop och kalas. De



Väggmålning på Bogesunds slott.

spelade rimligtvis efter noter som trycktes på olika orter i Tyskland och innehöll lösligt sammansatta sviter av danssatser, men några sådana finns inte bevarade, endast en inkösuppgift från 1672 i Stockholm på ”6 St Spelle böcker”. Det finns gott om inkösuppgifter av instrument, främst stråkinstrument, och strängar till dem.

I slottskyrkan, som också var församlingskyrka, fanns en 8-stämmig orgel från 1637. Den användes för att preludiera och spela till utgång eller för att spela colla parte med de duktigaste djäkarna från skolan, som sjöng flerstämmig musik under högmässan. Den användes inte för att beledsaga psalmsången, som togs upp av djäkarna med understöd av en basunbläsande djäkne. Församlingen föll in och fortsatte att utantill sjunga alla verserna. Ingen fastställd psalmbok fanns och läsförmågan i församlingen var i alla händelser bristfällig.

Per Brahe och trivialskolan på Visingsö

Redan 1636 hade Per Brahe trots prästeståndets motstånd grundat en trivialskola på Visingsö, därför att en sådan saknades i grevskapet. Den hade stora likheter med skolorna i stiftsstäderna. Den förste rektorn, Sverker Forsselius, hade tillika en grundlig musikalisk utbildning som funnit nedslag i de enda bevarade notböckerna från skolan, nu i Växjö stadsbibliotek. I dessa handskrivna stämböcker har namngivna

djäknar omkring 1638 kopierat tryckta samlingar med vokalmusik av Rostock-kantorn Daniel Friderici och andra. Detta var musik för högmässan som framfördes av djäkarna i hela Östersjöområdet. Som första verk står en missa brevis bestående av Kyrie och Gloria av just Sverker. Djäknarna undervisades inte bara i sång utan också i musik, till en början av skolans rektor, organist och kantor. Liksom i andra latinskolor fick man inte lämna skolan om man inte utbildat en efterföljare. Från ca 1660 tog Hans Görgen Grötter över instrumentalundervisningen. Till skolpersonalens försörjning donerades vid upprepade tillfällen ”skolegods”. Ett särskilt stipendium inrättades för

“ “ Musikanternas viktigaste uppgift var att spela taffelmusik vid måltiderna

tolv musikbegåvade elever som inte fick lämna Visingsö under loven. På detta sätt säkerställde Per Brahe att flerstämmig musik kunde framföras i kyrkan vid de stora högtiderna.

Denna musikorganisation bestod till Per Brahes död 1680. En besökare från städerna och furstendömena runt Östersjön skulle ha känt igen sig. Per Brahe slapp uppleva hur Karl XI:s reduktion, som innebar att kronan åter-

tog Visingsborgs grevskap, medförde en demontering av allt som greven byggt upp. Hans arvinge, brorsonen Nils Brahe den yngre, räddade dyrbarheterna och förde dem till Skokloster. Men trumpetarna avskedades. Spillror av musikanterna överlevde om de tilldelats hemman av Per Brahe. Skolan och dess musikpersonal vidmakthölls dock av Karl XI under namnet Kunglig Trivialskola och utökades t.o.m. från 1692 med ”Gymnasium Carolinum” och fortsatte så in på 1800-talet som ett bestående minnesmärke över en stark entreprenör som inte bara hävdade sin position utan också såg till att främja grevskapets utveckling.

Per Brahes närmaste konkurrent Magnus Gabriel De la Gardie hade också ett hovkapell och en trumpetarkår på Läckö och på andra slott som han ägde. Till skillnad från Per Brahe som levde måttfullt och anställde lokala musiker levde han ett slösande överdådigt liv och anställde musiker från Nordtyskland som betalades skyhögt över Per Brahes. Inte heller han undgick reduktionen och måste dra sig tillbaka på Venngarns slott där ha diktade andliga visor av vilka SvPs 621 finns i Koralsalmboken 1986.

Per Brahe den yngres hovkapell : musiken i Visingsborgs grevskap. Jönköpings läns museum, 2015.

<http://bit.ly/1LNqq3n>

Från spyflugor till kärrsångare

– ett axplock av ny svensk musikkritik

||| Tobias Danielsson, Musikverket, Musik- och teaterbiblioteket



”Flitigt läsa gör dig klok. Därför läs varenda bok.” skaldade en gång lundahumoristen Fakir, Falstaff med särskild uppmaning till det uppväxande släktet. Detta motto gick kanske an i början på det förra seklet men när jag söker på enbart musikkritik på svenska från 2015/2016 i Musik- och teaterbibliotekets onlinekatalog, får jag inte mindre än 144 träffar (varav en del dock är teaterlitteratur). Sålunda skulle det säkert kräva en hel livstid för att läsa enbart all musikkritik på svenska

vilket å andra sidan är glädjande och, åtminstone för mig, överraskande.

Mitt urval för denna artikel blir därför snävt och ytterst subjektiv, man skulle kunna kalla det för ett otäckande urval. Jag tänkte börja med en bok för barnen som visserligen har två år på nacken men som jag inte kan låta bli att ta med: *Spyflugan Astrid mitt i musiken* av Maria Jönsson (Bonnier Carlsen). Astrid med flugkompisar har bytt ut sitt vanliga tillhåll mot att i stället surra omkring bland musikinstrument och

ger på så sätt en rolig introduktion till instrumentens värld. Det hela avslutas med en Flugsymfoni i fess-moll och kanske leder berättelsen också till en första kontakt mellan barn och musikutövande.

Biografier är ju annars en vanlig musikkritikgenre och jag nämner bara tre som kommit ut under denna period; om Marie Fredriksson: *Kärleken till livet* av Marie Fredriksson och Helena von Zweigbeck (Piratförlaget) och hovsångerska Siv Wennberg: *Jag*

sjunger ut! – Ett dramatiskt sångarliv (Sterling). I den postuma självbiografen över jazzpianisten och skivsammlaren Rune Öfwerman *Charlie Parker kom aldrig till Vingåker* (Premium publishing) återges många mer eller mindre trovärdiga berättelser kring svenska och internationella jazzstorer. Öfwerman spelat med vilket dock inte tycks inkludera just Charlie Parker. Duke Ellington är en annan tveklös jazzstorerhet och i skriften *Duke Ellington och jazz i Sverige* (Carlsson bokförlag) tecknar professor emeritus Olle Edström en bild av jazzgigantens avtryck på svenskt jazzmusikliv alltifrån Ellingtons tidigaste skivinspelningar på 20-talet och Sverigeturnén 1939. Intressant att notera är att inte ens nationaloperan Arnjots skapare Wilhelm Peterson-Berger förblev opåverkad vilket utmynnade i pianostycket "Amerikansk dans". Detta kom dock, enligt författaren, stilmässigt "inte ens halvvägs över Atlanten".

Lite mer än två decennier innan Ellingtons första sverigebesök inleddes en brevväxling mellan två tonsättare födda på 1870- resp. 1880 talet, Josef Eriksson och Knut Håkanson: *Oss tonsättare emellan – Brevväxling 1913 – 1929 mellan Knut Håkanson och Josef Eriksson* (Altfiol i väst). Båda var mer traditionalister än modernister i sitt musikskapande men ändå nyfikna på nyare musikströmningar och båda hade en tendens att med viss regelbundenhet sjunka in i ett själsligt mörker. Deras brev blandar både högt och lågt vilket ju är lite av brevväxlingsgenrens charm. Här finns med andra ord plats för både programförklaringar över skapandeprocesser liksom tacksamheten över att bli utlovad en liten ost under de magra krigsåren.

Abrupt hoppar jag över till en annan musikgenre, eller musikalisk form, de så kallade skillingtrycken. I *Tryckta visor – Perspektiv på skillingtryck* som källmaterial (Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur/Svenskt visarkiv) har artiklar samlats från ett seminarium 2013 där Märta Ramsten, före detta chef på Svenskt visarkiv, Karin Strand vid samma arkiv och musikvetarprofessor Gunnar Ternhag belyser olika aspekter av detta fenomen. Skillingtrycket, som funnits sedan 1500-talet och som

“ “ Skillingstrycket, som funnits sedan 1500-talet och som först i början av det förra seklet gjorde sin sorti, är ett spännande ämne där åtskilliga akademiska discipliner korsar varandra

först i början av det förra seklet gjorde sin sorti, är ett spännande ämne där åtskilliga akademiska discipliner korsar varandra och med dessa redaktörer vid rodret får man en intressant och kunnig vägledning. Ännu längre bak i historien rör sig Erika Liljegren Liljenstolpes avhandling i bokform, det här urvalets enda text på engelska: *Sempronia's Song – Attitudes to Women's Music-making in Ancient Rome* (Uppsala universitet). Liljegren Liljenstolpe visar med sin historiska exposé över musicerandet i antikens Rom på 100-talet f.k. att negativa attityder mot kvinnliga musiker förvisso har gamla anor men hon pekar också på att bilden inte är helt entydig.

Det fanns en skillnad mellan respekterade och icke-respekterade kvinnliga musiker i det gamla Rom och författaren försöker redogöra för de ideal som rådde under denna tid, något som sedan följt med genom musikhistorien.

För körnördar bör ju Karin Johannesons *A cappella – Tjugofem körledares röster* (Lunds universitet/Bo Ejeby Förlag) ha en given plats i bokhyllan (om man nu inte lånar den på bibliotek det vill säga). 25 kördirigenter blir intervjuade om sin syn på musik och körmusicerande där Dan-Olof Stenlund, Cecilia Rydinger Alin och Ingemar Månsson är några av dem som delar med sig av sitt körkunnande. Ett verkligt musikaliskt praktverk på svenska är Göran Gademans *Operahistoria* (Gidlunds förlag) där man efter en genomgång av den – huvudsakligen – europeiska operahistorien och dess standardverk även får sig serverad en viktig text om den svenska operahistorien. Slutligen, sist men också minst, i alla fall till formatet, min egen lilla favorit: *Kärrensångaren och Percy Grainger* av Staffan Börjesson (Atlantis). Vad har då denna lilla fågel ur familjen rörsångare gemensamt med den australienfödde pianisten och tonsättaren Percy Grainger? Jo, Kärrensångaren är en mästare på att härma andra fåglars läten och bygger sedan sin egen sång på dessa. Percy Grainger var en ivrig samlare av folkmusik och använde den som grund för sitt eget skapande. Det är en vacker liten bok, som gjord för att avnjutas på favoritparkbänken när vårsolens strålar värma.

Okänt Händelstycke får sin premiär i Amsterdam

Noterna till kantaten hittades i dirigenten och cembalisten Ton Koopmans privata samling. Den amerikanske musikvetaren och IAML hedersmedlemmen John H Roberts (University of California, Berkley) har konstaterat att det är en tidig version av kantaten för sopran och instrumental-

ensemble "Tu fedel? Tu costante?", HWV 171. Endast den första arian är densamma, övriga 3 arior är nya. Kantaten kommer att få nummer HWV 171a och har även oboe utöver 2 violiner och basso continuo. Kantaten har klara motiv gemensamma med andra verk av Händel, till exempel operan Almira.

Ton Koopman kommer själv att leda det första moderna framförandet med Amsterdam Baroque på Concertgebouw i Amsterdam den 9:e april 2016. En CD är planerad och en modern utgåva kommer att ges ut i Hallische Händel-Ausgabe av John Roberts. www.tonkoopman.nl/news

Five Music Rights

– två dagar om Allas rätt till musik

Välkommen till årsmöte och kursdagar i Borås och Göteborg 14–15 april 2016

Ar 2013 formulerade International Music Council fem rättigheter om allas tillgång till och rätt att uttrycka sig genom musik. Detta tema – allas rätt till musik – bildar den röda tråden under vårens kursdagar.

Efter att årsmöte hållits kommer Christina Ekström att berätta om sången i herrnhutisk tradition, en kristen fromhetstradition med anknytning till Boråstrakten. Vi får sjunga med i sångerna när Christina framför dem.

Bengt Andersson berättar om sin nyli-

gen utkomna bok om kompositörerna Knut Håkanson, verksam i Borås, och Josef Eriksson, verksam i Uppsala, och deras brevväxling med varandra. Kia Hedell avslutar innan kaffet med några ord om brevsamlingen i Uppsala universitetsbibliotek.

Temadelen om Allas rätt till musik börjar med att barnbibliotekarie Lena Jonsson talar om hur man i Borås arbetar med mycket små barns egna kulturutövande. Thomas Florentin från Kulturskolan i Borås berättar om den pågående utredningen kring Sveriges kulturskolor samt om hur man i Borås arbetar med äldre barn, till exempel

ensamkommande flyktingbarn. Dagen avslutas med en konsert med Synth-orkestern och efterföljande middag.

På fredag morgon får vi en visning av Göteborgs stadsbibliotek och därefter talar Alfons Karabuda, vice-ordförande i International Music Council, kompositör och kulturpersonlighet med mera om the Five Music Rights och bibliotekens betydelse för allas rätt till musikalisk delaktighet.

*Välkommen
hälsar SMBF:s styrelse*

Påminnelse

Styrelsen vill påminna om att medlemmar som inte betalt sin medlemsavgift inte heller kommer att få Musikbiblioteksnytt. 300:- för enskilda, 500:- för institutioner och 150:- för arbetslösa, studerande och veteraner.

Plusgiro 65 21 22-3

Summary in English

This year's first issue is compiled and written by us, the new editors of Musikbiblioteksnytt - Gunnel Jönsson and Tobias Danielsson.

• Kia Hedell writes about the Swedish branch of RISM, the inventory and

registration of old handwritten and printed music before 1800

• Jan-Olof Rydén gives a presentation of a his new book about Per Brahe and musicians employed by the Swedish nobility during the 17th century

• Christina Koch at the Kungliga biblioteket, from where she retires in April, gave a lecture about the Eric Ericson archive that ended up at the library in 250 boxes and is now searchable in the database www.ediffah.org.

Sneak peek i nästa nummer..

Gunnel Jönsson har dykt ner i teatermusiken under Sveriges Radios första år.

